

Miten ehkäistä nuorten syrjäytymistä?

HEIKKI HIILAMO & AMIR SARIASLAN & MIKKO AALTONEN

Nuorten syrjäytyminen on ollut tutkituimpia yhteiskunnallisia teemoja viime vuosina Suomessa. Vuonna 2013 ilmestyi eduskunnan tarkastusvaliokunnan tilaama tutkimus *Nuorten syrjäytymisen – tietoa, toimintaa ja tuloksia?* (Notkola ym. 2013). Vuonna 2022 valiokunta julkaisi uuden tutkimuksen otsikolla *Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palvelurakenne, rahavirrat sekä seurannan haasteet* (Leskelä ym. 2022). Valtiontalouden tarkastusviraston toiminnantarkastuskertomus vuodelta 2007 keskittyi myös nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn (VTV 2007).

Mainittujen tarkasteluiden motivaationa on ollut paitsi halu vähentää syrjäytymiseen liittyvää inhimillistä kärsimystä myös keventää yhteiskunnan maksutaakkaa. Valtiontaloudentarkastusvirasto (mt.) arvioi, että yhden ihmisen osalta koko 40 vuoden työuran ajan kestävä syrjäytyminen pienentää kansantuloa 700 000 euroa ja rasittaa julkista taloutta 430 000 eurolla. Petri Hillin ja kumppaneiden (2017) arvion mukaan ilman toisen asteen tutkintoa jääneestä nuoresta taas koituu yhteiskunnalle vähintään 370 000 euron menetykset ilman muita syrjäytymisestä koituvia kustannuksia.¹

Pohdimme seuraavassa yhden tutkimuksen ja sitä koskevan keskustelun valossa, millaiset toimet olisivat tutkitun tiedon perusteella vaikuttavia nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä.

Syrjäytymisen määrittely on vaikeaa ja siihen sisältyy leimaamisen riski. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön mukaan syrjäytyminen kuvaa nykyaikaisia yhteiskunnallisen huono-osaisuuden muotoja (STM 2022). Syrjäytymisen ehkäisyä on myös

vaikea mitata. Tuoreimmassa eduskunnan tarkastusvaliokunnan raportissa nuorten syrjäytymisen ehkäisyn rahavirtojen kuvauksen lähtökohtana oli niin kutsuttu liikennevalomalli, jossa nuoriin kohdennettuja suoria ja epäsuoria rahavirtoja jäsennettiin palvelutyypeittäin liikennevalojoatteen mukaisesti ”ehkäiseviin” (vihreä), ”tukeviin” (keltainen) ja ”korjaaviin” (punainen) palveluihin (Leskelä ym. 2022). Syrjäytymisen ehkäisyn näkökulmasta voi olla ristiriitaista ottaa tarkasteluun myös korjaavat palvelut. Syrjäytymisen ehkäisyn tavoite on vähentää juuri näiden kalliiden palveluiden tarvetta.

Yhteiskuntatieteilijöinä haluamme tietenkin löytää muokattavissa olevia tekijöitä, joiden avulla nuorten syrjäytymistä voitaisiin ehkäistä ennalta. Nykyisillä kvanttiaineistoilla ja tilastomenetelmillä meidän on melko helppo löytää väestöryhmien välisiä eroja valituissa lopputulemissa eli yhteyksiä. Yksi vahvimista yhteyksistä liittyy lapsuuden perheen tulotasoon ja nuorten syrjäytymiseen. Syrjäytyneet nuoret tulevat usein köyhistä perheistä (esim. Ristikari ym. 2016).

Stressiteoria

Havainnot lapsuuden perheen sosioekonomisen aseman ja nuorten pahoinvoinnin yhteydestä ovat saaneet myös teoreettisia tulkintoja. Richard Wilkinsonin ja Kate Pickettin (2009) esittämän stressiteorian mukaan suuret tuloerot lisäävät kaikenlaista pahoinvointia: ne tulevat ”ihon alle” johtaen ihmisten väliseen vertailuun, epäonnistumisen kokemukseen ja vastustuskyvyn heikkenemi-

¹ Tämänkaltaisissa laskelmissa yleensä oletetaan, että laskennan kohteena oleva ilmiö (esim. toisen asteen koulutuksen puuttuminen) on syy-yhteydessä syrjäytymiseen. Menettely johtaa helposti siihen, että kustannukset arvioidaan liian suuriksi.

Kiitämme Aapo Hiilamaa ja Tiina Ristikaria tärkeistä huomioista käsikirjoitukseen.

seen. Toksisen stressin teorian mukaan lapsuuden vaikeat kokemukset – mukaan lukien taloudellinen niukkuus – vahingoittaa lasten aivojen kehitystä, mikä näkyisi myöhempinä ongelmina (esim. Shonkoff & Garner 2012).

Stressiteoria hahmottaa helposti ymmärrettävällä ja järkeenkäyvällä tavalla yhteyksiä laajojen yhteiskunnallisten ilmiöiden ja erilaisen pahoinvoinnin välillä. Teoria ja sitä tukevat empiiriset havainnot tarjoavat selkeän suosituksen sosiaaliturvalle: köyhille perheille suunnatut tulonsiirrot ehkäisevät ennalta nuorten syrjäytymistä.

Voiko teoriaa kuitenkin pitää yleispätevänä? Yhteiskunnalliset ilmiöt sekä yksilöiden elämäntilanteet ovat monimutkaisia, alati muuttuvia ja yleensä sääntöihin alistumattomia. Entä miten yksilöiden geneettiset ominaisuudet vaikuttavat asiaan? Entä mikä on kulloisenkin kontekstin merkitys? Suomessa tuloerot ovat kansainvälisessä vertailussa vähäisiä, vaikka esimerkiksi toimeentulotuen saamisessa voi olla huomattavia alueellisia ja alueiden sisäisiä eroja. Kattavan sosiaaliturvan vuoksi äärimmäisestä köyhyydestä kärsivien lasten ja nuorten määrä on pieni. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että esimerkiksi köyhän suomalaisen yksinhuoltajan tehtävä olisi helppo.

Stressiteoria nojaa tilastollisten *yhteyksien* olemassaoloon (esim. Wilkinson & Pickett 2009). Epidemiologiassa tutkimuksissa on usein vaikeaa ottaa huomioon nyt tutkittuihin ilmiöihin liittyviä olennaisia perhetekijöitä, kuten geneettisiä riskejä ja lapsuuden ympäristöä. Siksi useissa perheiden lapsuusajan tulotasoa ja myöhempiä ongelmia koskevilla tutkimuksilla ei ole voitu tarkastella syy-yhteyksiä. Lapsuuden perheen alhainen tulotaso on ilmeinen nuorten syrjäytymisen riskitekijä, mutta onko alhainen tulotaso kuitenkaan syytekijä.

Lapsuuden tulotason ja nuoruuden ongelmien yhteys

International Journal of Epidemiology -lehdessä julkaistussa tutkimuksessamme halusimme selvittää lapsuudessa mitatun tulotason ja nuoruudessa koettujen vakavien ongelmien syy-yhteyksiä Suomessa (Sariaslan ym. 2021). Tarkastelimme kysymystä aineistolla, jossa oli mukana kaikki vuosina 1986–1996 syntyneet suomalaiset. Helsingin yliopiston, Itä-Suomen yliopiston ja Oxfordin yliopiston tutkimusryhmämme seurasi ihmisiä hei-

dän 15-vuotispäivänsä jälkeen siihen asti, kun he muuttivat maasta, kuolivat, täyttivät kriteerin tutkittuihin ilmiöihin tai saavuttivat seuranta-ajan vuoden 2018 lopussa, jolloin nuorimmat heistä olivat 22-vuotiaita ja vanhimmat 32-vuotiaita.

Tutkimuksessamme oli mukana vain muutamia nuorten syrjäytymiseen liitettyjä ilmiöitä, eikä sen tarkoituksena ollut tutkia sinänsä nuorten syrjäytymistä. Aikaisempien tutkimusten perusteella tiedämme, että lapsuusajan perheen tulotaso on yhteydessä myöhempiin psykiatrisiin sairauksiin, päihdeongelmiin ja väkivaltarikollisuuteen. Tutkimuksessamme psykiatrisia sairauksia olivat vakavien mielisairauksien diagnoosi (skitsofreniakirjon ja kaksisuuntaisen mielialahäiriön diagnoosit), masennus ja ahdistuneisuushäiriöt. Lisäksi tutkimme päihdeongelmia ja poliisin tietoon tulleita väkivaltarikoksia.

Muodostimme aluksi tilastollisen mallin, jolla vertasimme eri tulotason perheiden lasten välisiä eroja aikuisuuden pahoinvoinnissa ottaen huomioon sukupuolen sekä syntymävuoden ja -järjestyksen. Tulos oli odotettu ja yhteydet selviä: vertailu ihmisten välillä osoitti, että 12 300 euron ero perheen vuosituloissa merkitsi 9–23 prosentin eroa ongelmien riskissä. Riskejä pienentävä yhteys oli suurin väkivaltarikoksissa ja pienin vakavissa mielisairauksissa. Seuraavassa vaiheessa lisäsimme malleihin joukon uusia kontrollimuuttujia: maahanmuuttajastatus, asuinpaikka, yksinhuoltajuus, koulutustaso sekä vanhempien aikaisempi psykiatrinen sairastavuus, päihdeongelmat ja väkivaltarikollisuus. Yhteydet säilyivät.

Sisarusten vertailu

Jos tutkimus olisi pysähtynyt tähän – kuten monet aikaisemmat tutkimukset ovat – johtopäätös olisi ollut, että nostamalla lapsiperheiden tuloja voimme vähentää nuorten psykiatrista sairastavuutta, päihdeongelmia ja väkivaltarikollisuutta. Seuraavassa vaiheessa tutkimme syy-yhteyttä vertaamalla samassa perheessä kasvaneita lapsia ottaen huomioon tulotason vaihtelun lasten kasvuaikana. Tutkimme väitettä siitä, että lapsuuden perheen tulotason muutos aiheuttaisi tutkittuja ongelmia. Nyt aineistona oli lähes 430 000 sisarusta. Tutkimusstrategia edellytti sitä, että perheiden tulotasoissa lasten ollessa 1–15-vuotiaita olisi eroja sisarusten välillä. Edellytys täyttyi aineistossa. Tulosten vaihtelua selitti muun muassa 1990-lu-

vun alun ja vuoden 2008 talouskriisien ajoittuminen aineiston keräysajalle. Monet perheet putosivat seuranta-aikana alle suhteellisen köyhyysrajan ja/tai nousivat sen yläpuolelle.

Koska vertailimme yksittäisten henkilöiden sijaan sisaruksia, pystyimme ottamaan huomioon monet sisaruksia yhdistävät tekijät, kuten heidän yhteiset geeninsä sekä varhaisen kasvuympäristön jaetut vaikutukset siltä osin kuin ne pysyivät muuttumattomina. Odotimme jälleen, että riskit olisivat korkeammat niillä sisaruksilla, joiden ikävuosina perheen tulot olivat matalammat verrattuna samanikäisiin sisaruksiin. Näin ei kuitenkaan tapahtunut. Riskitasot olivat lähes samoja. Tulokset pätevät myös niissä lisäanalyysissä, joissa perheiden sosioekonomista asemaa mitattiin muun muassa toimeentulotuen, työttömyyskorvauksen ja työkyvyttömyyseläkkeen saamisella.

Tutkimuksen päätulos oli, ettei lapsuuden ajan tulotaso ole syy-yhteydessä psykiatrisen sairastavuuteen, päihdeongelmiin ja väkivaltarikollisuuteen nuorena aikuisena Suomessa. Tulostemme mukaan ei ole varmaa (muttei mahdotonta), että perheiden tulotason nostaminen vähentäisi nuorten psykiatrista sairastavuutta, päihdeongelmia tai väkivaltarikollisuutta. Tulotason nostamisella voi toki olla myönteisiä vaikutuksia sellaisiin nuorten syrjäytymiseen liittyviin ilmiöihin, joita emme tutkineet.

Tutkimuksen kritiikki

Vallitsevia käsityksiä ainakin jossain määrin haastaneet tuloksemme herättivät jonkin verran kriittistä keskustelua Suomessa. Niitä ei nielty purematta tieteellisessä keskustelussa. Kaksi tutkijaryhmää lähetti artikkeliamme kritisoivan kirjoituksen *International Journal of Epidemiology* -lehteen. Tanskalainen (Rod ym. 2021) ja ruotsalainen tutkijaryhmä (Ledberg ym. 2022) kyseenalaistivat nollatuloksemme viitaten sisarusmallin ongelmallisuuteen syy-yhteyksien analysoinnissa.

Tanskalaisten kritiikin mukaan on epäselvää, miten hyvin tulotason muutoksia kokeneet perheet edustavat koko väestöä (Rod ym. 2021). Vastasimme kritiikkiin huomauttamalla, että mahdollisen valikoitumisen suora testaaminen vaatisi syytekijöiden tuntemista koko väestön tasolla, jolloin tätä tietoa voitaisiin käyttää vertailukohtana (Sariaslan ym. 2022). Mikäli tällainen tieto olisi olemassa, sisarusmallien käyttäminen olisi tarpeetonta.

Käytimme kahta epäsuoraa tapaa mallin edustavuuden mittaamiseen. Ensimmäinen vertasimme perheiden tuloja ja syrjäytymistä kuvaavia muuttujia koko väestön ja sisaruksia sisältävän osa-aineiston välillä. Näiden välillä ei ollut merkittäviä eroja. Toiseksi vertailimme keskenään serkkuja, joilla on vain 12,5 prosenttia samoja geneejiä. Tutkimamme riskisuhteet pienenevät noin 40 prosentilla serkkuanalyysissä. Pohjoismaisissa yhteiskunnissa on harvinaista, että serkut jakavat samat ympäristövaikutteet. Lopuksi analysoimme silti erikseen niitä serkkuja, jotka asuivat eri kunnissa. Tuloksissa ei ollut eroja.

Tanskalaistutkijat pitivät sisarusanalyysin puutteena myös sitä, ettei siinä otettu huomioon niin kutsuttuja sisarusten vaikutuksia toisiinsa. Jos esimerkiksi perheen vanhempi lapsi sairastuu psykisesti ja toinen vanhemmista jää kotiin hoitamaan häntä, perheen tulot laskevat ja nuorempi altistuu myös tulojen laskulle. Serkusmalleissamme riskit kuitenkin pienenevät, vaikka sairastuminen yhden serkun perheessä tuskin laskee tuloja toisen serkun perheessä. Emme havainneet myöskään, että syntymävuosi- tai järjestys olisi muuttanut tuloksia.

Ruotsalaistutkijat kiinnittivät huomiota siihen, että perheen alhainen sosioekonominen asema voi vaikuttaa lapsiin ja nuoriin monin eri tavoin (Ledberg ym. 2022). Kritiikin mukaan tutkimuksessamme käytetty sisarusmalli onnistuu kuvaamaan vain tulotason suoraa syy-yhteyttä tutkittuihin ilmiöihin. Yhtenä esimerkkinä kriitikot mainitsivat niin kutsutun naapurustoeffektin. Sisarusmallissa tarkastelun kohteena on vain tulotason muutos. Se ei ota huomioon tulotasoa, eikä se näin ollen välitä informaatiota esimerkiksi siitä, millaisella alueella perheet asuvat. Mikäli naapurustoeffekti on olemassa, sisarusmalli ei tavoita sen vaikutuksia. Toisaalta serkusmalli – erityisesti herkkyyksianalyysi, jossa mukana oli vain eri paikkakunnilla asuvat serkukset – osoitti, että riskit pienenevät.

Lisäksi on kyseenalaista, onko naapurustolla itsenäistä syy-yhteyttä nuorten syrjäytymiseen vai onko kyse valikoitumisesta. Tuore suomalais-tutkimus osoitti, että huono-osaisella alueella oli yli 10 prosenttia korkeampi väkivalta- ja omaisuusrikosten riski (Airaksinen ym. 2022). Tästäkin tutkimuksesta yhteydet pääosin katosivat, kun saman henkilön rikollisuutta vertailtiin hänen asuessaan paremmin ja huonommin toimeentulevilla alueilla. Tutkimuksen mukaan

erot asuinalueiden välillä eivät pääosin selittyneillä, että asuinalueiden huono-osaisuus itsessään vaikuttaisi riskiin. Kysymys on pikemmin siitä, että huono-osaisille alueille päätyy henkilöitä, jotka ovat riskissä tehdä rikoksia (Sariaslan ym. 2017).

Vielä julkaisemattomassa käsikirjoituksessa Per Engzell ja Martin Hällsten (2022) kritisoivat lapsuuden perheen tulomuutoksien vaikutuksia analysoivia sisarusmalleja siitä, etteivät ne kiinnitä riittävästi huomiota tulomuutosten syihin. Tutkijoiden mukaan olennaisempaa olisi kiinnittää huomiota tulotasoon kuin tulojen muutokseen.

Tulosten tulkinta

Tutkimuksemme perusteella joidenkin politiikkojen, aktivistien ja tutkijoiden esittämä yksinkertainen keino – lapsiperheiden tulojen nostaminen – ei välttämättä auta vähentämään nuorten aikuisten psykiatrasta sairastavuutta, päihdeongelmia ja väkivaltarikollisuutta. Tutkimuksemme ei kuitenkaan osoittanut, etteikö lapsiperheiden tulojen nostamisella voisi olla myönteisiä vaikutuksia sellaisiin tavoiteltuihin lopputuloksiin, joita ei tutkittu.

Vaikka psykiatrisen sairastavuuden, päihdeongelmien ja väkivaltarikollisuuden ja tulotason välillä ei olisikaan syy-yhteyttä, tiedämme tämänkin tutkimuksen perusteella mainittujen ongelmien kasautuvan pienituloisiin perheisiin. Kohortti 1987 ja 1997 tutkimukset osoittavat, että toimeentulotuen saamisella mitattu köyhyys on vahvimmin nuorten syrjäytymiseen yhteydessä oleva tekijä (Ristikari ym. 2016). Tulotaso voi auttaa tunnistamaan riskiryhmiä – toisin kuin esimerkiksi lapsuusajan haitalliset kokemukset (Baldwin ym. 2021). Mainittuihin ongelmiin ei kuitenkaan tutkimuksemme perusteella voida tehokkaasti puuttua vain tuloja lisäämällä.

Edellä kuvattu tutkimuksemme on vain yksi yritys selvittää lapsuuden tulotason ja nuoruuden pahoinvoinnin välistä syy-yhteyttä. Sisarusmalliin sisältyy puutteita. Sen avulla ei voi esimerkiksi arvioida erikseen ympäristö- ja geneettisten tekijöiden vaikutusta. Aineiston salliman seuranta-ajan rajallisuuden vuoksi emme kyenneet tutkimaan perheiden tulotasoa lasten syntymähetkellä. Olettavasti köyhyyden mahdolliset kausaali vaikutukset ajoittuvat nimenomaan lasten ensimmäisiin elinvuosiin (esim. Ristikari ym. 2018; Shonkoff & Garner 2012).

Emme myöskään kyenneet selvittämään karkeita kontrollimuuttujia lukuun ottamatta niitä tarkempia tekijöitä, jotka aiheuttivat tulotason muutokset perheissä (vrt. Engzell & Hällsten 2022). Kohortti 1997 -tutkimuksen mukaan toimeentulotuen alkamisen tärkeimmät syyt perheissä olivat isän tai äidin psyykinen sairastuminen, työttömyys, ero ja somaattinen sairastuminen (Ristikari ym. 2016). Ydinongelma lapsuuden riskitekijöiden ja nuoruuden ongelmien syy-yhteyksien selvittämisessä sisarusmallin avulla on se, ettei sisarususten välisistä todellisista eroista lapsuuden altisteissa ole helppo saada täysin luotettavaa tietoa. Lisäksi altiste-erot voivat olla melko pieniä. Mitä vanhempia lapsia ja myöhempiä altisteita tutkitaan, sitä enemmän lasten yksilölliset ominaisuudet vaikuttavat niihin.

Osuampia suosituksia

Pahoinvoinnin ja yhteiskunnallisten ilmiöiden välisten syy-yhteyksien osoittaminen vaatii paljon tutkimusasetelmilta, aineistoilta ja menetelmiltä. Satunnaistettujen kokeiden järjestäminen on kallista, joskus jopa epäeettistä. Luonnollisten koeasetelmien rakentaminen on vaativaa (Ilmakunnas 2022). Monesti tyydytään vain siihen, että malleihin otetaan mukaan kontrollimuuttujia. Yhteyksien selittämisestä puuttuu yleensä suuri joukko havaitsemattomia tekijöitä. Toisinaan regressiomallit voivat kuitenkin tuottaa luotettavampaa näyttöä kuin keinotekoiset yritykset ”todellisen” kausaliteetin osoittamiseksi (esim. VanderWeele 2021).

Puutteellisiin tutkimusasetelmiin perustuvien politiikkasuositusten ongelmallisuus korostuu Suomen kaltaisissa niin kutsutuissa kypsissä hyvinvointivaltioissa, joissa on jo otettu hyvinvointivaltion jättiharppaukset (Baron 2018). Meillä on jo peruskoulu, julkinen terveydenhuolto, työttömyysturva ja niin edelleen. Vastaavia suuria uudistuksia ei voi enää toteuttaa (oppivelvollisuuden pidentäminen voi toki olla merkittävä asia).

Vertailevasta näkökulmasta koko väestöön kohdistuvat toimet ovat kaikkein tehokkaimpia syrjäytymisen ehkäisyssä kuten myös kaikessa muussa terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä. Pohjoismainen universalismi eli samojen palveluiden – neuvoloiden, päiväkotien, koulujen, asuinalueiden – tarjoaminen kaikille (tai ainakin mahdollisimman monille) on tehnyt Pohjoismaista maailman parhaita paikkoja myös lapsille ja nuoril-

le (Unicef 2021). Tuloksemme viittaisi siihen, että yhteiskuntapolitiikassa tarvitaan syrjäytymisen ehkäisemiseksi uusien tulotasoa nostavien toimien sijaan tai ainakin niiden ohella palveluita, joiden vaikuttavuus on todennettu luotettavilla syy-seuraussuhteilla valottavilla tutkimuksilla.

Syrjäytymisen ehkäisy voidaan ymmärtää myös sellaisiksi toimiksi, joilla jo riskissä olevien tilannetta pyritään korjaamaan tai ainakin pysäyttämään syrjäytymiskierre. Tällöin kyse on pienistä askelista eli kohdennetuista interventioista. Näitä ovat esimerkiksi nuorten työpajat ja ohjaamopalvelut (Lilja ym. 2021; Määttä & Souto 2020) sekä kolmannen sektorin tuottamista palveluista esimerkiksi Suomen Icehearts ry:n ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö (Appelqvist-Schmidlechner & Kekkonen 2020; Appelqvist-Schmidlechner ym. 2017; Kekkonen ym. 2018) sekä Helsingin diakonissalaitoksen Vamos-hanke (Merikukka ym. 2021). Tutkimukset antavat viitteitä kausaalivaiikutuksista, vaikka niihin sisältyy puutteita.

Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn näkökulmasta olennaista olisi kehittää sellaisia palveluita, jotka tukevat vanhempia jo ennen kuin lasten ja nuorten käyttäytyminen muuttuu ja ongelmat tulevat näkyville. Palveluiden tulisi tukea vanhempaa/vanhempia jo silloin, kun he alkavat kuormittua. Lisäksi palvelut, ja esimerkiksi kolmannen sektorin toimijat, voisivat systemaattisesti kutsua paineisissa elämäntilanteissa eläviä tunnistettujen pärjäämistä kannattelevien toimintojen

pariin. Esimerkiksi nuoruuden sosiaalinen harastustoiminta yhdistyy pienempään mielenterveyshäiriöiden määrään nuoruudessa ja myös aikuisuudessa (Timonen ym. 2021). Yhteisöt voisivat kutsua tällaiseen toimintaan yhdessä sovitun ja tarkoitusta varten rakennetun toimintamallin avulla. Tämä edellyttäisi, että palveluissa laajasti ymmärrettäisiin psykososiaalisen hyvinvoinnin edistäminen korjaavan työn rinnalle keskeiseksi työtehtäväksi.

Itsenäisyyden juhluvuoden lastenrahasto (Itila) kehittää paraikaa yhteisövaikuttavuuteen (Kania & Kramer 2011; Ristikari ym. 2021) perustuvia palvelumalleja, joissa on hyödynnetty lasten ja nuorten pärjäämistä edistävää Lapset puheeksi -interventioita. Raahan seudun kuntayhtymässä laajasti lähes kaikissa sosiaali- ja terveyspalveluissa ja sivistys- ja kasvatustoimissa toteutetun mallin on väitetty vähentäneen lastensuojelun käyttöä muuhun maahan verrattuna vuosina 2013–2016 (Solantaus & Niemelä 2016; Niemelä ym. 2019). Toisaalta myöhempi tutkimus osoitti, että intervention käyttö Oulussa väheni lähes nollaan pian sen esittelyn jälkeen, mikä kertoo vaikeudesta niveltää yksittäisiä uusia menetelmiä osaksi ammatilaisten työtapoja (Takalo ym. 2022).

Kypsissä hyvinvointivaltioissa olemme pakotettuja ottamaan pieniä askelia. Tarvitsemme niitä varten tarkempia tietoja siitä, mikä auttaa poistamaan melko pienen ryhmän pahoinvointia suuren hyvinvoinnin keskellä.

KIRJALLISUUS

- Airaksinen, Jaakko & Aaltonen, Mikko & Tarkiainen, Lasse & Martikainen, Pekka & Larvala, Antti (2021) Associations of neighborhood disadvantage and offender concentration with criminal behavior: Between-within analysis in Finnish registry data. *Journal of Criminal Justice* 74 (101813). <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2021.101813>
- Appelqvist-Schmidlechner, Kaija & Kekkonen, Marjatta (2020) Icehearts on enemmän kuinmurheilujoukkue. Tuloksia THL:n pitkitäistutkimuksesta. Tutkimuksesta tiiviisti 3/2020. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Appelqvist-Schmidlechner, Kaija & Kekkonen, Marjatta & Wessman, Jenni & Sarparanta, Tuomas (2017) Jääsydämet: Icehearts-toiminnassa aloittavien lasten psykososiaalinen hyvinvointi ja arviot toiminnan vaikuttavuudesta yhden vuoden seurannassa. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Baldwin JR & Caspi A & Meehan AJ ym. (2021) Population vs Individual Prediction of Poor Health From Results of Adverse Childhood Experiences Screening. *JAMA Pediatr.* 175 (4): 385–393. doi:10.1001/jamapediatrics.2020.5602
- Baron, Jon (2018) A Brief History of Evidence-Based Policy. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 678 (1), 40–50.
- Engzell, Per & Hällsten, Martin (tulossa) A Caution on the Discordant Parenting Design. doi:10.31235/osf.io/rx4z6.
- Hilli, Petri & Ståhl, Timo & Merikukka, Marko & Ristikari, Tiina (2017) Syrjäytymisen hinta – case investoinnin kannattavuuslaskelmasta. *Yhteiskuntapolitiikka* 82 (6), 663–675.
- Ilmakunnas, Ilari (2022) Luonnolliset koasetelmat yhteiskuntatieteissä. *Yhteiskuntapolitiikka* 87 (1), 3.
- Kania John & Kramer, Mark (2011) Collective impact. *Stanford Social Innovation Review* 9 (1), 36–41. <https://doi.org/10.48558/5900-KN19>
- Kekkonen, Marjatta & Appelqvist-Schmidlechner, Kaija & Sarparanta, Tuomas (2018) Icehearts koulun kumppanina. Teoksessa Mika Gissler & Marjatta Kekkonen & Päivi Känkänen (toim.) Nuoret palveluiden pauloissa:

- Nuorten elinolot -vuosikirja 2018. Teema 30. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 179–192.
- Ledberg, Anders & Rajaleid, Kristiina & Modin, Bitte (2022) Are there really no causal associations between childhood family income and subsequent outcomes? *International Journal of Epidemiology*, 13(dyac016). <https://doi.org/10.1093/ije/dyac016>.
- Leskelä, Riikka-Leena & Käsmä, Laura & Jokiranta, Virve & Salonen, Neea & Valtakari, Mikko & Yli-Koski, Maria & Määttä, Mirja (2022) Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palvelurakenne, rahavirrat sekä seurannan haasteet. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisuja 1/2022. Helsinki: Eduskunta.
- Lilja, Taru & Pukkila, Päivi & Helander, Jaakko (2021) Monialaisen ohjauksen rakentuminen ohjaustilanteissa: onko monialainen ohjaus monialaista? *Kasvatus* 52 (3), 282–296.
- Merikukka, Marko & Hartman, Maaria & Ristikari, Tiina & Hilli, Petri & Juutinen, Aapo & Keski-Säntti, Markus & Virtanen, Petri (2021) Vamos-nuortenpalvelun vaikuttavuustutkimus. Itlan tutkimukset 2021:3. Helsinki: Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö. <http://itla.fi/download/vamos-nuortenpalvelun-vaikuttavuustutkimus/>
- Määttä, Mirja & Souto, Anne-Mari (toim.) (2020) Tutkitu ja tulkittu Ohjaamo. Nuorten ohjaus ja palvelut integraatiopyörteessä. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 226. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Niemelä, Mika & Kallunki, Hannu & Jokinen, Jaana & Räsänen, Sami & Ala-Aho, Birkitta & Hakko, Helinä & Ristikari, Tiina & Solantaus, Tytti (2019) Collective Impact on Prevention: Let's Talk About Children Service Model and Decrease in Referrals to Child Protection Services. *Frontiers in Psychiatry* 10 (2019). <https://doi.org/10.3389/fpsy.2019.00064>
- Notkola, Veijo & Pitkänen, Sari & Tuusa, Matti & Ala-Kauhaluoma, Mika & Harkko, Jaakko & Korkeamäki, Johanna & Lehikoinen, Tuula & Lehtoranta, Pirjo & Puumalainen, Jouni (2013) Nuorten syrjäytymisen. Tietoa, toimintaa ja tuloksia? Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2013. Helsinki: Eduskunta.
- Ristikari, Tiina & Merikukka, Marko & Hakovirta, Mia Kristiina (2018) Timing and duration of social assistance receipt during childhood on early adult outcomes. *Longitudinal and Life Course Studies* 9 (3), 312–326.
- Ristikari, Tiina & Söderblom, Bitta & Häggman, Anna & Niemelä, Mika (2021) Alueellinen oppimisverkosto ja yhteisövaikuttavuus lapsiperheiden tukemisessa. *Kasvun tuki*, 1/2021, 32–38.
- Ristikari, Tiina & Törmäkangas, Liisa & Lappi, Aino & Haapakorva, Pasi & Kiilakoski, Tomi & Merikukka, Marko & Hautakoski, Ari & Pekkarinen, Elina & Gissler, Mika (2016) Suomi nuorten kasvuympäristönä – 25 vuoden seuranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
- Rod, Naja H. & Lange, Theis & Helby Petersen, Anne (2021) Do sibling comparisons answer the causal question? In response to 'No causal associations between childhood family income and subsequent psychiatric disorders, substance misuse and violent crime arrests'. *International Journal of Epidemiology*, dyab235. <https://doi.org/10.1093/ije/dyab235>
- Sariaslan, Amir & Mikkonen, Janne & Aaltonen, Mikko & Hiilamo, Heikki & Martikainen, Pekka & Fazel, Seena (2021) No causal associations between childhood family income and subsequent psychiatric disorders, substance misuse and violent crime arrests: a nationwide Finnish study of >650 000 individuals and their siblings. *International Journal of Epidemiology* 50 (5). doi:10.1093/ije/dyab099
- Sariaslan, Amir & Mikkonen, Janne & Aaltonen, Mikko & Hiilamo, Heikki & Martikainen, Pekka & Fazel, Seena (2022) What can siblings and cousins tell us about the role of early life family income in the aetiologies of violent crime, substance misuse and psychiatric morbidity? *International Journal of Epidemiology*, dyac035. <https://doi.org/10.1093/ije/dyac035>
- Sariaslan, Amir & Larsson, Henrik & Lichtenstein, Paul & Fazel, Seena (2017) Neighborhood Influences on Violent Reoffending Risk in Released Prisoners Diagnosed With Psychotic Disorders. *Schizophrenia Bulletin* 43 (5), 1011–1020. <https://doi.org/10.1093/schbul/sbx071>
- Shonkoff, Jack P & Garner, Andrew S. (2012) The Lifelong Effects of Early Childhood Adversity and Toxic Stress. *Pediatrics* 129 (1), e232–e246. <https://doi.org/10.1542/peds.2011–2663>
- Solantaus, Tytti & Niemelä, Mika (2016) Arki kantaa – kun se pannaan kantamaan. *Perheterapia* 32(1), 21–23.
- STM (2022) Syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäiseminen. <https://stm.fi/syrjaytymisen-ja-koyhyiden-ehkaisy> (luettu 1.4.2022).
- Takalo, Tuula & Räsänen, Sami & Hakko, Helinä & Juutinen, Aapo & Niemelä, Mika (2022) Rationale and Description of Implementation of Regional Collaborative Service Model for Enhancing Psychosocial Wellbeing of Children and Families – Oulu Collective Impact Study. *Frontiers in Psychiatry* 13(2022). <https://www.frontiersin.org/article/10.3389/fpsy.2022.784995>
- Timonen, Johanna & Niemelä, Mika & Hakko, Helinä & Alakokkare, Anni & Räsänen, Sami (2021) Associations between Adolescents' Social Leisure Activities and the Onset of Mental Disorders in Young Adulthood. *Journal of Youth and Adolescence*, 50, 1757–1765. <https://doi.org/10.1007/s10964-021-01462-8>
- Unicef (2021) The State of the World's Children 2021: On My Mind – Promoting, protecting and caring for children's mental health. New York: United Nations Children's Fund (UNICEF).
- VanderWeele, Tyler J. (2021) Can Sophisticated Study Designs With Regression Analyses of Observational Data Provide Causal Inferences? *JAMA Psychiatry* 78 (3): 244–246. doi:10.1001/jamapsychiatry.2020.2588
- VTV (2007) Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Toiminnan tarkastuskertomus 146/2007. Helsinki: Valtiontalouden tarkastusvirasto.
- Wilkinson, Richard & Pickett, Kate (2009) *The Spirit Level: Why More Equal Societies Almost Always Do Better*. London: Allen Lane.

KIRJOITTAJAT

Hiilamo, Heikki, VTT, tutkimusprofessori, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (heikki.hiilamo[at]thl.fi)

Aaltonen, Mikko, VTT, professori, Itä-Suomen yliopisto (mikko.e.aaltonen[at]uef.fi)

Sariaslan, Amir, PhD, Senior Research Fellow, University of Oxford (amir.sariaslan[at]psych.ox.ac.uk)